СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 56. — Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 8. марта, 1924. — VOL. XXXII. — No. 56. — Jersey City, N. J., Saturday, March 8, 1924. — THREE CENTS

СЕНАТ ДЕБАТУЄ НАД ТЕЛЄГРАМАМИ КУЛИДЖА ДО НАФТЯРІВ

ВАШИНГТОН, 6. марта. — Підчас переслухання перед комітетом сенату для справи винайму федеральних нафтових теренів прочитано дві телеграми вашингтонського видавця Мекліна, вмішаного в нафтовий скандал ,до президента Кулиджа та Кулиджові відповіди на сі телеграми.

Опісля сенат через кілька годин займався сими телеграмами. Підчас дебати прихильники й противники президента приходили до острих стичок. Президента обороняв сенатор Лодж, а нападали на нього голвно демократи.

ВИЯСНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА

ВАШИНГТОН, 6. марта. — Президентова канцелярія видала заяву про значіння телеграм, які президент вислав був до Мекліна. Виходилоби зі сього пояснення, що президентові телеграми були звичайними чемностями, бо подяками за ґратуляції тощо.

В якийсь час по першому вияснению появилося друге, а опісля ще й трете, а кожде з них робило в попереднім деякі поправки. В другій заяві сказано було, що президент дякував Меклінови за його ґратуляційну телеграму, яку сей вислав з приводу президентової промови в день Лінкольна; в поправленій заяві говориться, що ся телеграма відноситься до міністра фльоти Денбі.

ПРОЦЕС ЗА НАФТОВИЙ СКАНДАЛ ПОЧНЕТЬСЯ У ВІВТОРОК

ВАШИНГТОН, 6. марта. — Федеральні процеси за уневажнення нафтових концесій на теренах, застережених для вжитку федеральної военної фльоти, почнеться на слідуючий вівторок. Перша розправа відбудеться перед федеральним судом в місті Шейен, в стейті Вайомингу. Другий процес буде відноситися до концесії демократичного провідника Догені та відбудеться в південній Каліфорнії.

ХОЧУТЬ СЛІДИТИ ЗА ПОДАТКОМ НАФТЯРІВ

ВАШИНГТОН, 6. марта. — В сенаті внесено резолюцію, якою проситься президента Кулиджа, щоби він дозволив сенатовому комітетови розслідиючому нафтовий скандал, переглянути податкові аркуші нафтярів, умішаних у нафтовий скандал. Резолюції ще не ухвалено. Президент Кулидж заявився проти такого кроку сенатового комітету.

ВДАР У СТІЛ, А НОЖИЦІ ВІДІЗВУТЬСЯ...

ВАШИНГТОН, 6. марта. — Меріледнський конгресмен Фредерик Цилмен подав до газет заяву про закиди перекупства, звернені до нього. Заява підносить, що його імя згадано підчас шикаґовського процесу уяко одного з тих, що за гроші вистарався від департаменту судівництва помилуване для злочинців. Конґресмен далі просить публику здержатися від всякого осуду його особи, поки справа не буде висвітлена в повні на слідстві проти нього, якого він самий бажає.

ХОЧУТЬ ПОСПІШИТИСЯ З ПОДАТКОВИМ ПРОЄКТОМ

ВАШИНГТОН, 6. марта. — Секретар скарбу Мелон предложив конгресови резолюцію, щоби особисто-доходовий податок зменчити о 25 процентів уже при сьогорічній вплаті. Він хотівби, щоби конґрес виділив сю постанову від решти проєкту Лонґворта та ухвалив її осібно від решти податкового закона так, щоби податковці вже сього року платили податок о одну четвертину менчий, як минувшого.

З БОРОТЬБИ ЗА БОНУС

ВАШИНГТОН, 6. марта. — Комітет розходів у палаті послів ухвалив 16 голосами проти 4 проєкт закона про признання ветеранам бонуса. Комітет, однак, ще не рішився виразно, котрий з 4 проектів предложити повній палаті послів.

БУДУТЬ ЖАДАТИ ПІДВИШКИ ЗАПЛАТИ

НЮ ЙОРК, 6. марта. — Обєднані юнії робітників зелізничих варстатів, що мають разом до 200,000 робітників, постановили зажадати від зелізниць підвишки робітничої заплати о 4 центи на годину. Деякі зелізниці, щоб не допустити до такої підвишки, збираються піднести дещо робітничу заплату ще, заким юнії таке домагання поставлять.

СЛІДСТВО ЗА ВИБУХ У ХЕМІЧНІЙ ФАБРИЦІ

НЮ ЙОРК, 6. марта. — Начальник Амоніт Ко., в котрої хемічній фабриці штучних навозів случився вибух, що коштував життя 18 людий, признався на слідстві, що підприємство пускало богато вибухового матеріялу з водою потока, що перепливає фабрику. Сі відпадки, як признав директор, і могли викликати вибух.

СУД ПРО ПРАВА ЖІНКИ

НЮ ЙОРК, 6. марта. — Перед міським судом розбирано питанне, чи чоловік може заборонити жінці обстригти своє волосся по мужеськи, як се тепер робить богато жінок.

Справа вибринула через одно подруже, в котрому муж побив жінку за те, що вона остригла собі волос. Судця заявив мужеви, що жінка має на се право та що він не смів її бити.

ДОМАГАЮТЬСЯ СЛІДСТВА НАД ГУБЕРНАТОРОМ ФИЛИПІНІВ

ВАШИНГТОН, 6. марта. — Конгресмен Фрікр подав внесення, щоби не палата послів, а сенат провадив слідство над адміністрацією ґен. Вуда, губернатора филипінських островів.

ДАР НА ЖУРНАЛІСТІВ.

ТАМПА, ФЛОРИДА, 6. марта. — Чарлз Гейнес з Алтамонт Спрингс подав до публичного відома, що він дає 150,000 долярів ріжні допомоги для газетярів. Межи инчим визначується певну суму в готівці на вибудуванне дому для старих журналістів.

МАШИНА ПОМОЖЕ ПРОТИ ВИБОРЧИХ НАДУЖИТЬ.

НЮ ЙОРК, 6. марта. — Одна з провідничок жінок-републиканок веде тепер у місті публичну кампанію за заведенням виборчих машин до голосовання. Каже вона, що при помочи тих машин буде можна усунути шахрайства при голосованню, а тим самим зломити силу Темені Голу, міських демократичних босів.

МІСТО БЕЗ ВОДИ.

КЛІВЛЕНД, ОГАЙО, 6. марта. — Ціле місто просто терпить без недостачі води. Місто діставало воду з озера Ірі, але недавно ся вода стала заносити ріжними непримиемними домішками так сильно, що люди перестали її вживати до питя й варення. Тепер місто бере воду з кількох жерел, а поза тим вживає дестильованої води. Таких жерел є в місті 6, і перед кождим з них стоять довгі хвости людий, ждучий на свою чергу набрати собі гальон води. Деколи люди мусять ходити по воду милями.

СМІЛИЙ РАБУНОК В ВЕНКУВЕРІ.

Смілого рабункового нападу допустилися три невідомі розбишаки в Венкувері, коли в саме полудне 22. лютого напали на одній з головних вулиць міста на банковий автомобіль, що перевозив гроші з головного банку до галузи на передмістю, і зрабували 132,000 долярів. На напад пригглядалося богато переходячих людей, однакож рабунок ставсь так швико і несподівано, що вони не могли розбишакам перешкодити.

Банковий автомобіль їхав вулицею, коли якийсь великий сильний автомобіль заступив йому дорогу і приневолив його спинитися. Сейчас з того великого автомобіля зіскочило двох замаскованих людей і стали з револьверами в руках з обох боків банкового автомобіля. Банкові післанці не мали що иншого зробити, як подати розбишакам валізку з банкнотами. Сі скочили сейчас назад в свій автомобіль, вистрілили пару раз, аби налякати переходячих і автомобіль з усею силою рушив з місця. На автомобілі сидів увесь час третій бандит.

Рорбишацький автомобіль втікав з такою скорістю, що мало не розбився, коли звертаючи на міст на вул. Гревіл зачепив за инший автомобіль. Всі три розбишаки були молоді люде і як поліція догадується, походили з Сієтл, в Злучених Державах.

ПОВСТАНЦІ.

„Последнія Новости" подають, що на Україні віджив повстанчий рух. Повстанці напали на Сквиру в Київщині, де вбили кількох комісарів. На лізадержавлі потяг і вбили кількох комуністів.

ФОНД ІМЕНИ ГРИГОРІЯ ЧУПРИНКИ ПРИ УКРАЇНСЬКОМУ ГРОМАДСЬКОМУ ВИДАВНИЧОМУ ФОНДІ В ПРАЗІ.

Дня 16. грудня 1923 р. в Ню Йорку відбулося свято-концерт в память других роковин смерти українського поета Гр. Чупринки, розстріляного большевиками на Україні. Свято улаштував Комітет українських товариств в Ню Йорку.

Чистий прибуток, що складає понад 300 долярів Комітет передав Українському Громадському Видавничому Фондови в Празі на певних умовах з тим щоб ся сума явилась основою утворення Фонду імени Гр. Чупринки, яко окрема фондація. На гроші з цього фонду в першу чергу мають бути видані твори Гр. Чупринки.

БАНКИ НА УКРАЇНІ.

По звідомленням народнього комісаріяту фінансів із центральних банків совітського союзу на Україні працює 52 філії державного банку. В Харкові є крім цього Український Кооперативний Банк. Він має основного капіталу 1,200.000 золотих рублів і 37 філій. Дальше є Український Хліборобський Банк із основним капіталом 500.000 золотих рублів. Крім цих є ще на Україні три міські банки, а саме в Харкові, Київі й Одесі.

ДОВГОВІЧНІСТЬ.

В Дяковиці (в Сербії) помер Юсуф Мица на 120-тому році життя. Він ніколи не пив алкоголю і не курив. Був тричі жонатий. Оставив наймолодшого 77-літнього сина Пив турецьку каву, держався корана. Добре бачив до останнього часу. В Буґен біля Франкфурту над Меном. святкувала в лютім ц. р. Регіна Кольн 100-літні роковини своїх уродин. Вона радо згадує події 1848-го року. Старенька Кольн має сім синів; одному з них тепер 77 літ. Має 10 внуків і 11 правнуків.

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ - АРХИВ УКР. ГРОМАДСЬКОГО КОМІТЕТУ В ПРАЗІ.

Заснований д ля збирання і схоронення памяток Великої Української Революції, поповнюється щораз цінніщими матеріялами, що до цього часу знаходилися на руках у приватних осіб і де могли б в умовах еміґрантського життя легко затратитись.

Також Музей-Архив має займятися і зібранням памяток української старовини та мистецтва.

Ця нова інституція Укр. Громадського Комітету призначається не лише для схоронення занесених лихоліттям на чужину памяток української історії і культури, а й для ознайомлення з ними чужинців.

Адреса (тимч.) Музею-Архиву:

Ukr. Hrom. Komitet v CSR., Praha, ul. Serikove 4/III.

ЧУЖИХ РОБІТНИКІВ У ФРАНЦІЇ.

Було в 1923 році 263.000. З цього припадає на Італійців 112,000, на робітників із Польщі 50,000 (в цьому богато Українців із Східної Галичини) і 33.000 Бельгійців. Із Галичини дальше вербують робітників.

ЕМІҐРАЦІЙНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ РУХ В Ч. С. Р.

Реґістраційний підвідділ Укр. Гром. Комітету за січень с. р. зареєстрував 39 душ. З того числа чоловіків 30, жінок 6, і дітей 3 до 14 літ. По соціяльним походженням селян 25, робітників 1, інтелігентних фахів 10 і промисловців 3. По національности Українців 36, Жидів 3. По територіяльному походженню — з Великої України 15, з Галичини 22 і инших країн 2. Подано прохань до чеського М-ва Закордонних Справ по видачу приказів (пасів) 46.

НІМЕЦЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ЗАЯВЛЯЄ, ЩО ВІДКИДАЄ ВЕРСАЙСЬКИЙ МИРОВИЙ ДОГОВІР

БЕРЛІН, 6. марта. — Нині промовляв у німецькому парламенті міністер закордонних справ Штреземан у відповідь на мирові пляни британського премієра Мекдаиелда.

Він заявив отверто, що німецький нарід відкидає версайський мировий договір, та що німецьке правительство не може згодитись пустити до Німеччини аліянтської комісії для контролі німецьких зоружень, бо не може запевнити безпеченства їх життя.

СПАДОК ФРАНКА І ПУАНКАРЕ

ПАРИЖ, 6. марта. — Франк далі паде. Нині вже був низше 4 центів. Платили тільки по 3.92 цента.

Се змогло тільки паніку у фінансових кругах і серед широкої публики.

Правительство також перелякалось. Премієр Пуанкаре загрозив сенатській фінансовій комісії, що коли не приймe негайно законопроекту про підвишку податків о 20%, який вже перейшов у палаті послів, то він уступить з усім своїм кабінетом. Він вважає, що ся підвишка податків вирівнає буджет і скріпить франка.

ФРАНЦІЯ МАЄ ГАРМАТИ ПРОТИ АНГЛІЇ

ПАРИЖ, 6. марта. — Французи умістили на свому побережі дві великі гармати з досяжністю на 100 миль.

Про се пише тутешня газета ОЕкут і каже, що британський премієр Мекданелд мав на гадці сі гармати, коли говорив про „західні зоруження" Франції.

НІМЕЦЬ ЗНЕВАЖИВ АМЕРИКАНСЬКІ ЖЕНЩИНИ

БЕРЛІН, 6. марта. — Тому кілька днів у поїзді до Берліна зневажив грубими словами три подорожуючі Американки один член німецького парляменту. Ся справа наробила тут великого галасу. Американці домагаються сатисфакції для ображених женщин.

НОВІ КАРДИНАЛИ В АМЕРИЦІ

РИМ, 6. марта. — З кругів Ватикану повідомляють, що папа римський Пій XI іменує двох римсько-католицьких архиєпископів в Америці Гейса з Ню Йорку, і Мунделяйна з Шикаґо, кардиналами. Се має статись на консисторії 24. с. м.

ПОСОЛ ГАТИТЬ ФЛЯШКОЮ З БЕНЗИНОЮ В ГОЛОВУ ПРЕМІЄРА

ПРАГА, 6. марта. — Нині отворено тут весняну сесію чесько-словацького парляменту. Підчас отворення засідання з лівиці роздалися голоси: „Хабарники, злодії!" Правиця стала відповідати, а відтак прийшло до рукопашної боротьби, підчас якої один посол комуніст кинув фляшкою з бензиною в голову премієра міністрів.

Все те счинилось наслідком викриття злодійств і перекупств у звязи з купном газоліни і спірту.

Палата успокоїлась аж підчас поминкової промови про покійного Вудрова Вилсона.

Опісля вийшов премієр і заявив парляментови, що вся справедливість і мораль пропала не тільки в Чехо-Словаччині. Всі думали, що він мав тут на гадці Злучені Держави.

РАДІОВІ ПРОМОВИ В ЕСПЕРАНТІ

ПРАГА, столиця Чехо-Словаччини, 29. лютого. — Тутешня радіостація завела новість, зачинаючи розсилати промови в міжнародній мові „есперанто".

Першу промову в есперанті виголосив з тутешньої радіостанції міністер торговлі Пітлік.

БОЛЬШЕВИЦЬКІ УРЯДОВЦІ В ЗЕРКАЛІ

МОСКВА, 4. марта. — Перед тутешнім судом станув нині бувший президент торговельно-промислового банку Александер Красночеков (бувший жидівський адвокат з Шикаґо, Ілл.; його дійсне імя Александер Тобельсон). Відчитано акт обжалування проти нього, який обіймає 72 сторони. Йому закидає акт обжалування, що позичав банкові гроші свому братови Якову на бизнеси за низшим процентом аніж найнизше було дозволено. Перед судом станув він з братом. Александрови грозить кара смерти.

Адвокати Александра Тобельсон кажуть, що се малі провини, бо він віддав великі услуги большевицькому урядови яко соціяліст. Одначе комуністи хотять його показати для відстрашаючого примiру.

ЗАМКНЕННЄ ГРАНИЦІ МІЖ РАДЯНСЬКОЮ УКРАЇНОЮ І ПОЛЬЩЕЮ

ВАРШАВА, 20. лютого. — Польська адміністраційна влада видала розпорядок, силою якого замкнено торговий рух між радянською Україною і Польщею. Про сей розпорядок повідомлено вже всі торговельні підприємства, які вели досі торговлю на пограничі, а їх аґентам повідібрано відповідні „перепустки". Також митні уряди перестали приймати декляції товарів, що мали-б бути вислані на Україну.

РОСІЯ ПЕРЕСТАЛА ІСТНУВАТИ—Є ТІЛЬКИ С. С. Р. Р.

МОСКВА, 19. лютого. — Всі дипломатичні представники чужих держав у Москві дістали від комісаріяту закордонних справ С. С. С. Р. ноту з прошенням уживати в урядовій кореспонденції тільки назви „Союз советських соціялістичних республик, бао коротко С. С. С. Р. — а не назви „Россія".

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свобода": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

АКТОРСЬКИЙ СТРАЙК.

Злучені Держави мають мати незадовго небувалу новину: акторський страйк.

Небувала вона з богато зглядів. До недавна такий страйк був неможливий просто тому, що актори, навіть як робили контракти з підприємцями, не виступали яко зорганізована сила. Кождий актор робив давніше зі своїм підприємцем умову, яку міг зробити, за ним ніхто не побивався, він стояв один, як палець. Публика розуміла, що організуватися можуть мулярі, зелізничі кондуктори, машиністи і другі робітники подібних категорій, котрих праця полягає головно на вживанню тілесної сили, але не розуміла, яке право до юнійної організації має актор. Виробилося загальне поняття, що актори се щось так відмінного від робітників по фабриках та перевозі, що юнійна організація, так добра для охорони інтересів фабричних робітників, ніяк не надається для охорони інтересів акторів. На затьмлення належитого розуміння положення сих робітників причинився ще й ніхто иньчий, як большевизм, котрий проголошуючи засаду охорони робітників перед визиском, рівночасно повів демагогічну агітацію проти інтелігенції.

На боротьбу проти таких пересудів американські актори вийшли пару літ тому назад. Вони зорганізували робітничу юнію, на знак, що й вони робітники, хоча не працюють фізично, а умово. Хоча вони не тілесні робітники, а умові, і то дуже спеціяльної категорії, всеж вони робітники, які не можуть жити, поки не найдуть роботи, не наймуться, не стануть у другого працювати. Хоча умові робітники, і то працюючі на поли штуки, вони підлягають визискови підприємців, які їх наймають. Акторська юнія була визовом робітників сцени, киненим з одної сторони визискувачам акторських сил, а з другої загальній поверховній публичній опінії, яка не бачила в умових робітниках робітників, але якогось рода панів.

Завязання акторської юнії, зроблене юнійного контракту з підприємцями, тепер боротьба за другий контракт, який має бути заключений на місце теперішнього, що виходить зі сили з кінцем мая сього року, — все те, а можливий страйк акторів в червни ще більше, як се все, причиниться до остаточного нащіплення серед американської суспільности переконання, що й актори й другі звання, в яких люди не вживають богато тілесної сили, теж є робітничі звання, що вони мусять боронитися перед визиском підприємців на спосіб, якого вживають другі робітники. Від сього американська суспільність може нарешті розглянутися, що до робітничої кляси належить не лишень той, хто працює тілесно, але й той що працює умово, коли він поставлений в таке положення, що мусить наймаїтися на роботу, що може бути використовуваний при наймі та праці.

Се буде дуже важне для розвою американського робітництва. Боротьба проти визиску робітників в Америці піде богато скоршим кроком, коли попри юнії робітників фізичних стануть юнії робітників умових, як всякої служби канцелярійної, газетярів, учителів, інструкторів, і таких других. Для американського робітничого руху се буде великою допомогою, коли американські підприємці підчас страйків фабричних робітників не будуть могли вживати на скебів мозків умових робітників на їх службі. Американські актори тоді своєю боротьбою зроблять для американського робітництва велику службу.

ЛЯХИ ЗАКРИЛИ „МЕДИЧНУ ГРОМАДУ"

Львівський Новий Час повідомляє:

Дня 11. лютого о год. 4-ій пополудні польська поліція, привівши зі собою арештованого вже голову „Медичної Громади" студ. Коцюбу, запечатала домівку „Медичної Громади" при ул. Бляхарській. Комісар Кайдан заявив, що „супроти зліквідовання українського університету, безпотрібним є істнованне такого товариства".

В тім часі, як запечатувано домівку, відбулись на „Бесіді" загальні збори „Медичної Громади", очевидно при участи комісаря поліції. Вибрано новий виділ (головою остав і надалі студ. Коцюба), який переняв у спадщині... запечатану домівку.

Та іде весна, а з нею і зелені парки можуть стати домівкою для українських студентів.

ТОВАРИСТВО ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКИМ КУЛЬТУРНИМ СИЛАМ

Організаційний відділ при Українському Громадському Комітеті в Чехо-Словаччині заснував Товариство допомоги українським культурним силам, яке ставить собі метою допомагати головно українським науковим інституціям (Університетам, Академіям та іншим школам), як на Великій Україні, так і на землях, окупованих ріжними державами.

Крім допомоги науковим вкладам Товариство ставить собі метою допомагати окремим ученим, мистцям, досвідникам, винаходцям і т. д. Крім фундаторів до Товариства увійшли членами: представник Матуральних Курсів у Празі, Селоспілки, Студентських організацій в Ч. С. Р., Кооперативних Курсів, Видавничого Т-ва „Дзвін", Видавничого Т-ва „Чорноморе" і інш.

Для здійснення мети Укр. Гром. Комітет вже зібрав певні грошеві суми.

Товариство істнує на підставі нормального і затвердженого статута.

ГАЛИЦЬКА ІНТЕЛІҐЕНЦІЯ.

(Кореспонденція зі Львова).

У кожнього народу інтеліґенція, справжня інтелігенція, не тота, що тільки ходить у чорних одягах і в високих комнірцях і краватках, це цвіт народу, це сіль землі. Інтелігенція вказує свойому народові шлях до волі й долі, до правди й краси й веде його туди — інтеліґенція розвиває науки й штуки, дбає про піднесення освіти й добробуту народнього. У народів поневолених інтелігенція будить тугу до волі, розпалює огонь любови до Рідної Землі, гартує народ до боротьби за найвищий ідеал народу: самостійність державну.

Щасливий цей народ, що має інтеліґенцію свідому свойого великого обовязку, що пройнята почуттям цього обовязку й безмежньою любовю до всего що рідне, всю себе віддає на службу рідному народові. Крізь бурі й перепони доведе вона таки свій нарід до Золотого Сонця Волі.

Коли Чехи, коли Ірляндці здобули собі волю й державу свою й ідуть на стрічу світлої будучини — то це завдячують вони у львиній пайці своїй інтеліґенції. Вона вивела їх із египетської пітьми незнання, вона розбудила в народних масах гордість народню й жадобу відзискати втрачену волю, вона й повела народ до відзискання цієї волі, до здобуття самостійности.

А в нас? І в нас не инакше! І наша інтеліґенція має заслуги са собою. Правда, тепер по невдачі в боротьбі за волю нашої нещасної Галичини сиплються докори на адресу нашої інтеліґенції, що то головно її вина, що справа взяла некорисний оборот. Та не в докорах річ, а в цьому, щоб пізнати причини, чому саме наша інтеліґенція така, а не инакша. Коли знаємо причини, тоді могтимемо, хоч і по невдачі — лихе усунути, а що дасться, направити.

Всі ми знаємо й чванимося навіть неraз, що наша інтеліґенція се діти села „зпід сільської стріхи", як нераз говорилося. Вона наша з крови й кости. Вона розуміє горе й недолю села, відчуває його, радіє його радощами. Така інтеліґенція не зрадить свойого народу, вона вся віддається йому на службу.

Воно так і повинно бути, воно так і було вчасти... Вчасти?! Чогож тільки вчасти? Щоб це зрозуміти, треба нам заглянути в нашу минувшину о кілька століть взад.

Так і зробимо.

Кожньому свідомому Українцеви відомо, що тому шістьсот літ мали ми над Дністром свою власну державу спершу галицьку, а потім галицько-волинську. Була своя держава, була без сумніву й своя інтеліґенція, яка кермувала цею державою. Була, певно. Ядром цієї нашої інтеліґенції було боярство наше. І ми знаємо його з літописей наших. Було воно, це боярство горде, незгідливе, жадне влади й головно з його вини наша держава в XIV. ст. по Хр. й упала, а на нашій землі запанували чужинці. Польща здавна вже ласим зором глядала на багату галицьку волость. І коли тільки бояре отруїли останнього князя свойого Юрія II. зараз і вислали Поляки туди свойого короля Казимира, щоб зайняв ці землі для Польщі. Він по засяртих десятиліттях боях таки загарбав нашу землю. З боярами зразу поводився він обережно, старався не дразнити їх. Та коли Казимир і його наслідники пізнали, що з боярами легко дадуть собі раду, бо вони жадні наживи й почестей, а при цьому незгідливі — вже не церемонилися з ними. Старалися поробити з них ряних Ляхів. Щоб це лекше осягнути, закликали до помочі латинське духовенство. Воно взялося навертати православних бояр на католицизм, що тоді (як і сьогодні ще в Галичині) було рівнозначне з народністю. Хто перейшов на латинську віру, діставав уряди, почесті й привілеї, а хто остав вірний свойому обрядові, поволи усувався від усіх урядів і почестей і при першій нагоді тратив свої земельні посілости, ставав бідаком, а там і селянином. „Для лакімства нещасного" багато тої нащадків наших князів і бояр (тодішньої інтеліґенції нашої) перейшло до ворожого ляцького табору. З часом вище остало своїй церкві й народові свойому тільки дрібне боярство й міщанство та селянські маси. Селянство було тепер — оборона народности спочала в руках дрібної шляхти й передусім міщанства. І в їх руках спочивала ця оборона аж до упадку Польщі, чи радше до прилучення Галичини по першому розборі Польщі 1772 р. Звичайно кажеться в нас, що український нарід творили тоді тільки „хлоп і поп". Але це не вповні правда! Коли Австрія взяла Галичину, мали ми ще й дрібну шляхту й міщан, що твердо держалися грецького обряду, а тимсамим і української народности. Та по упадку Польщі, польські патріоти не кинули думки про привернення своєї держави. Творили тайні організації, що мали ціллю відзискання державности, талановиті польські письменники малювали рожевими красками забуту вже польську минувшину в часах розцвіту польської державности, („злота вольносьць шляхецка" що була радше шляхецькою самоволею), теревенили про „рувносьць братерскон", кинули гарний клич „рувні з рувними, вольні з вольними", представляли розбір Польщі як страшну кривду не тільки для польського шляхотського народу, але й для всего культурного світа, називали Польщу „Христусем народуф". Палке слово робило своє. Українська молодь, серед якої память про давню славну традицію, про кривавї бої за волю саме з дітьми „Христуса народуф" затерлися, далася пірвати палким патріотичним кличам. Ідейна молодь усе підє за високими кличами. Коли не стає своїх, піде за чужими. А своїх не було, бо традиція була в забутті, а письменство в упадку. І так, що перше оперлося гнетови та роскошам, тепер далося зловити високим кличам. Аж по упадку Польщі, прийшло справді до цього, що український нарід творили „хлоп і поп". Ба й ще ні! І „поп" соромився хлопської мови, говорив дома по польськи, прислугувався в польському письменстві, навіть проповіди говорив по польськи.

Але прийшла „весна народів". Стали будитися славянські народи, славянські учені стали досліджувати славну минувшину своїх народів, записувати народні пісні, казки та звичаї. І серед нашої молоді найшлися такі одиниці. Вони, хоч зразу висміяні, не втратили завзяття, не кидали праці. А була це славна „руська трійця": Маркіян Шашкевич, Яків Головацький і Іван Вагилевич та товариші, всі питомці греко-католицького семінаря у Львові. Невеличкий був їх гурток, більшість питомців була під впливом польщини. Невеличкий гурток, та зерно засіяне не пропало. Прийшов 1848 р.—запах волі. Прийшов і наша невеличка інтеліґенція, головно духовна, згуртувалася до праці для рідного народу, молодь стала горнутися більше до шкіл і кінчила вже не тільки духовні, але й світські школи. Та була вбога, по скінченню шкіл мусіла шукати хліба. Ідеалом її було стати державним урядником. А покійна Австрія, вона вміла окружити німбом (сяєвом) поважання своє урядництво. Урядник, слуга державний в Австрії, це було щось високого. А до цього й матеріяльні користи: яка така платня тай на старість забезпечена заслуженина. Для вбогого галицько-українського школяра, що тяжко набідувався заки покінчив школи, мусіло бути ідеалом стати урядником. Промисл і торговля стояли в Галичині дуже низько, були тільки дрібні ремісники, які теж тяжкою працею ледво на життя заробляли. Чиж диво, що батьки й матері, задивлені в ідеал урядничої „посади", страшили дітей: „Як не будеш учитися, дам тебе до шевця!" А тимчасом світ не стояв, промисл і торговля (правда поза межами Галичини) росли, змагалися до небувалих розмірів. А в нас хлібороб дальше жав серпом і молотив ціпом, як і перед тисячкою літ, а цвіт нашого народу „інтеліґенція" мріла про державні посади, про золоті ковніри для своїх дітей, значиться найвищим ідеалом її було, щоб виховати дітей на наймитів чужої держави. Свобідне зайняття (ремісник, купець, фабрикант, ба навіть редактор і письменник) це було в її очах щось богато нижчого від урядника хочби й низшої ранги. От так і вийшло, що в нас батьки не знали иншої школи для своїх дітей, як клясичні гімназії. А коли показалося, що не всіх дітей наших приймають у державні гімназії, кинулася наша інтеліґенція закладати приватні гімназії. Правда, мали наші провідники так збільшити й кадри молодіжи здібної на державних урядників. Гей, як би ми замісць гімназій кинулися були до закладання своїх фахових шкіл замісць гімназій. Як ми сьогодня инакше стояли би, яка инакша була би наша інтеліґенція! Независима, метка, підприємчива! І на скільки вище культурно й матеріяльно стояв би наш нарід. А так?! Хтож це та наша інтеліґенція?

Хто творить її? Духовенство тай урядництво! Про духовенство наше не буду тут писати — це буде тема окремої статті. Отже — урядництво! Вже горі згадано, що покійна Австрія вміла окружити звання свойого урядника повагою й що наша вбога суспільність, осягнення цього звання вважала ідеалом. Це називалося: вивести сина „у люде", „на пана". Все инше було „не люде", „не пани". А щож ці „пани"? Такий кандидат „на пана" о голоді й холоді кінчив школи. Коли був талановитий, жив трохи краще, мав лекції, вчив своїх товаришів Поляків, нераз крайніх туманів. От і скінчив школи рад й та веселий: тепер буде паном! Вніс подання до уряду о прийняття. Жде! По якімось часі дістає від властей відповідь: „З браку місця зврацасен подане неувзглєднone". А тимчасом його товариші Поляки, що їм він „давав лекції", що за протекцією покінчили школи, давно вже на посаді, авансують. Але наш „рутенець" упертий, не кидає думки таки стати „паном". Часто ще й женяться з Полькою. „Посаду" здобув, але для українського народу пропав. Дім веде по польськи, вірно й покірно слуде свойого шефа, якого як учень сам підучував, був його „інструктором". Для заспокоення власної совісти впишеться до „Українськоі Бесіди", а як відважніший, то й до „Українського Педаґоґічного Товариства", а навіть до „Просвіти", піде на українські вечерниці, на виставу до українського театру, ще й жінку візьме туди. Само собою, що не всі такі. Є й урядники, що беруть діяльну участь у життю нашого народу. Та типовим є власне цей „урядник, що його тут змальовано. Це ще додатній тип. Бо є й гірші, є й такі, що не хочуть нічо спільного мати з українським життям. Це тип урядника, гімназійного вчителя, а вчасти й народнього вчителя.

Ясно, що такий інтеліґент навіть при найкращій волі не багато може прислужитися українській справі. Тепер слід розважити, чи оплачуються за гал кошти витрачені й батьками й суспільністю (бурси, приватні гімназії, стипендії), витрачені на випродукування урядничої інтеліґенції. Користь із цього має чужа, ворожа нашому народові держава — а народ або охлапи вдяки, або нераз і чорну невдячність. Часто густо можна почути з уст колишнього бурсака чи стипендіста: „Я тепер польський урядник, мене ніщо не обходить!" Забув „мирзенний калямар", (як говорив безсмертний Тарас) хто вивів його в урядники. Правда, робить це такий урядник не все з невдяки, він душевно нераз терпить і то дуже, але робить це „ради страха юдейська", щоби не прогнівити хлібодавця. Бути в шкірі такого урядника не бажатиб і власному ворогові. Вічно дрижати за посаду, за аванз, а за вірну службу одержувати нікчемну платню, що правда в міліонах, але за ці міліони тяжко вижити сьогодні.

Із так званих независимих звань оставалиб адвокати, нотарі та лікарі. Про лікарів нема що й говорити, їх у нас дуже мало, нотарів теж не богато. Розмірно найбільше адвокатів — і тут справді, коли людина талановита та ідейна, може бути корисним членом суспільности. Та і так воно й є.

Виходить, що немудро робили ми, що всю свою енергію звернули на гімназії. Тепер ніби маємо інтеліґенцію, а в дійсности не маємо її, бо вся урядніча наша інтеліґенція робить службу чужим — а народові з цього пожитку ніякого, а буває й шкода. Великою похибою було, що ми за приміром хочби Чехів — не виховали своєї независимої інтеліґенції: інтелігентних купців, промисловців та інженерів. Тай пощо нам іти за примірами до Чехів. Абож у нас у часах найбільшого гнету колишньої шляхотської Польщі — чи ратували нас урядники Українці, що служили в Польщі? Ні, міщане, купецтво й ремісництво, що лучилося в братства церковні для ратування української справи в Польщі. І виратували. Записалися в нашій минувщині з поміж них такі славні імена як Красовські, Юрко Рогатинець і ин. Що ми сьогодні живемо як Українці, це не завдячуємо завсимній урядничій інтеліґенції, а независимій міщанській.

Зле робили ми досі. Цього вже не завернути! Та на дальше так не смію бути. Коли галицькі Українці не хочуть пропасти, мусять головну увагу звернути не на клясичні гімназії, не на фабрику урядників, а на фахові: торговельні й промислові школи. Американські наші брати зроблять велику прислугу своїй старій батьківщині, коли при посилці гроша на „Рідну Школу" жадатимуть, щоби ці гроші зуживати головно на фахові школи. **Л.**

„РІДНА ШКОЛА"

„Українська Школа найшлася над пропастю" — рознісся голосний клич зі Старого Краю! Все те що український народ придбав собі, виборов власними силами за остатні десятки літ на поли культурно-просвітнім, ворог своєю руйнацько-варварською роботою одним замахом знищив. Польські власти винаходять щораз то нові способи для нищення українського шкільництва, для викорінення всего, що тільки українське.

Сотки українських шкіл позамикано, сотки українських учителів повикидано на улицю, — позбавлено їх куска хліба. Сотки нових польських шкіл повстало на українській землі а на це місце сотки українських зникає. В школах котрі остались, примушується українських дітий учитись польської мови, співати польські пісні, тоді — коли науку української мови зводиться до форми мови чужої начеб Українців в Галичині не було.

Страшну кривду заподіє ворог українському народови відбираючи йому право до своєї рідної мови... Та народ наш в краю зрозумів що одинокий спосіб яким можна зарадити тому страшному спустошенню нашого шкільництва, це заснування як найбільше приватних шкіл коштом власних жертв.

Не лишилось це тільки в порозумінню справи на резолюціях, внесеннях — як то часто в Америці між нами буває — але вдійсности переведено в життя. Кожда свідома громада, кожда одиниця без ріжниці і переконання партійного життя, зовсім добровільно оподатковує себе, складає що місяця після змоги добровільний даток на „Рідну Школу".

Край наш однак через війну винищений, зубожілий не може роздобути на стільки гроша, який є потрібний для піддержання нашого шкільництва і тому звернувся з горячим зазивом і просьбою до американського громадянства о матеріяльну поміч.

Американські Українці тільки почасти зрозуміли вагу Рідної Школи. Коли візьмесь під увагу число Українців в Америці і датки ці які зібрано до тепер, то покажеться що це тільки маленька жертва одиниць а не загалу. Показуєсь, що еще далеко до сповнення наших надій, які на нас покладає край...

В останньому часі члени Ліги Амер. Горожан українського походження в Ню Йорку заходом своєї праці зібрали з коляд і відослали на Рідну Школу поверх 542 дол., защо всім жертводавцям в імени того нового числа дітий які будуть мали змогу учитись не в польській а своїй рідній школі, складаєсь щиру подяку. Коли однак подумати, що в самім Ню Йорку числиться кілька тисяч Українців, то це дуже маленький та мізерний даток.

Щоб отже поширити діяльність в справі Рідної Школи, щоб притягнути загал та кождого Українця з осібна до так святого обовязку, то на віччу Ліги яке уряджено в справі підмоги Рідній Школі дня 27-го січня цего року ухвалено і принято одноголосно оподаткувати себе після змоги на сталі місячні датки. Щоб перевести цю ухвалу в життя, члени Ліги Горожан на своїх тижневих зборах приняли на себе працю ходити від хати до хати за збіркою місячних датків.

Кождий член після зобовязання збираючи датки виказуєсь повновластю Ліги Горожан, видає жертводавцеви відповідну посвідку що опісля жертводавець всегда може прийти до уряду сконтролювати свої жертви. Вертаючи колись до краю звеличності сміло і отверто верне як повний громадянин свого народу де діти нашого народу приймуть такого як батька своєї вільної родини. Проситься затим всіх ставати в ряди громадян свого народу.

Щоб отже не допустити до цего щоб ворог не здоптав і рештки нашого шкільництва, щоб дати змогу краєви заснувати як найбільше приватних шкіл, щоб кожда українська дитина побирала науку не в ворожім а українськім дусі, — щоб не допустити до винародовлення свого народу, щоб тим самим прискорити вирішення судьби в нашу користь; — Ліга Амер. Горожан в імени цих ідеалів завзиває все нюйорске громадянство не відмовити хочби найменьшої жертви, бо лише тоді як цілий загал зрозуміє свої завдання, прийде з підмогою Рідній Школі, зможе спокійно глянути не тільки в розвиток нашого шкільництва, але тим самим в красшу будучність нашого народу на своїй прадідній землі. — Від нас а більш від нікого зависить доля нашого народу, тож до праці і єдности. В єдности наша сила!...

Ліга Ам. Гор. Укр. Роду.

ПОДЯКИ

Я член 263 відділу У. Н. Союза в Фултон, Н. Й., складаю сердечну подяку Українському Народному Союзови і його урядови за уділене мені запомоги 50 долярів з фонду бідних. Таксамо дякую урядникам нашого відділу. Нині тих 50 долярів стало мені в пригоді в прикрім часі. Українский народе, кличу до вас: Ставайте в ряди до нашої славної організації, в котрій Ви ще не членами, вступайте самі і впишіть своє дітий, бо колись буде запізно. Ще раз відзиваюсь до вас. Тут в нашій місцевости є нас богато Українців, які є не членами. Приходіть, впишіться самі і запишіть своє дітий. Інформації достанете у нашого секретара. — **Володимир Зарічний.**

Я низше підписана членкиня 232 відділу в Донора, Па., засилаю сердечну подяку У. Н. Союзови і урядови за виплачене мені підмоги в сумі 50 долярів. Желаю, щоби У. Н. Союз зріс у велике число в членах і громадах. Так само складаю сердечну подяку урядникам того відділу, за старання о підмогу для мене. Желаю, щоби до сього відділу приступили всі Українці в Донорі і були обезпечені У. Н. Союзом, бо се є найбільша і найліпша організація в Америці, котра не тільки платить посмертну запомогу, а ще уділяє підмогу для довго хорюючих членів. — **Марія Хома.**

ЗАОЧНА ОСВІТА

(З берлінського тижневика Літопис, ч. 7).

Навряд чи який другий народ опинився після великої війни в такому лихому становищі як народ український. Не те саме зле в сьому становищі, що згублена державність, що землю нашу поділено між сусідами, що окупанти встановили самий безпощадний режім на наших землях і т. д. і т. д. Саме зле — в тому, що у нас відобрано грунт для будуччини нашого народу, що перед нами і надалі стоять перспективи залишити многоміліонову масою, бо у нас відобрано саме перше, на чому будується будуччина народу — відобрана національна освіта.

Можна сказати, що ми не тільки позбавлені рідної школи, ал енаші широкі народні маси і можливости не мають для шкільної науки, хоч де такі школи і були-б. Широкі маси нашого народу настільки бідні, що і думати не можуть присвятити кілька літ шкільній науці. Ми не можемо навіть мріяти про се, щоб наше селянство пройшло на 98% нищу школу і на 18% пройшло ту чи иншу фахову хліборобську школу, як се напр. можна бачити в Злучених Державах Америки.

Отже треба у нас, більше чим у якого другого народу, ужити такого методу освіти, який би хоч почасти запобіг тим труднощам, які ми тепер маємо. Таким методом безумовно треба вважати метод заочної освіти і він безумовно при теперішних наших обставинах є один з живих, вільних, легких і еластичних засобів самого широкого розповсюднення знання.

Він уже цілком випробуваний у світі, та до сього часу ще не вживаний у нас, але міг би в нашому теперішньому становищі відограти першорядну ролю.

При заочному навчанню може учитись всякий чоловік, якого-б віку він не був, де-б він не проживав і які-б умови його життя не були. Заочне навчання доступне всякому, хто має тверде бажання здобути знання, хто має тверду волю і стійкість, хто здатний виробити в собі здатність до самодіяльности. Заочне навчання не може всім замінити шкільного навчання, але воно має і свої прекрасні сторони, бо привчає чоловіка до самодіяльности, тренує його волю, позбавляє його шкільних стін, розпланованого шкільного порядку, пунктуальности програми і т.д. Спосіб заочного навчання не претендує замінити собою шкільне навчання, але воно замінить його там, де учень не може найти иншого шляху до освіти, чи то по причині віддалі від школи, чи городів, чи то по причині браку часу для відвідування школи, чи взагалі по якійсь иншій причині.

Суть заочного навчання полягає в тому, що той хто хоче вивчити ту чи другу галузь науки одержує від школи заочного навчання уроки, до яких прикладаються спеціяльні пояснення-інструкції, як учити ся уроки і до кожного уроку, задачник і запитання. Вивчивши урок, ученик розвязує задачі, пише відповіди на питання, пише свої питання до незрозумілих місць і се все посилає назад до школи, де вже фаховець-інструктор перебірає все і пише відповідь учневі, поради, пояснення і т. д. По сій відповіди учителя учень вже може зрозуміти і свої помилки і незрозумілі місця, і може бачити наскілько правильно він засвоїв урок.

Таким чином урок за уроком проходить учень і в живих зносинах з своїм учителем, може побороти всі труднощі по заспокоєнню знання. Такі школи стежать за активністю роботи кождого свого учня і зараз же приходять на допомогу тим, хто втомився або розчарувався, піддержують їх силі і віру рядом листів, заохочуючи тих, у кого пропадає охота до упертої праці і т. д. Спосіб заочного навчання майже у всіх таких школах має чисто практичний характер. Всі предмети мають головне завдання научити учня вживати знання в життю, без заглиблення в теорії і складні подробиці. Через те то школи заочного навчання пристосовують свої курси до учня і в таких школах не вимагають якоїсь попередної шкільної освіти.

Заочне навчання, як видно з вище сказаного, не є тільки самоосвіта, бо тут центр ваги перекидується не тільки на виконання уроків, не на присвоєння загальних відомостей з тої чи другої галузи знання, а на ґрунтовно глибоким вивченню тої чи другої, з систематичною перевіркою учителем роботи. Таким чином вже з вище сказаного ясно видно, яким могучим знаряддям мала могла-б бути для нас організація такої української школи заочного навчання.

Безумовно, тисячі наших людей закинутих в самі глухі кути поділеної України, тисячі наших людей порозкиданих по вньому світови мріють про здобуття знання, але сі мрії цілком недосяжні. Ми не маємо до цієї пори такої школи, яка-б заповнила цю прогалину, а між тим сей засіб ширення знання дав другим народам колосальні позитивні наслідки. Доволі буде сказати, що російські курни заочної освіти в Берліні, які заснувані американським Християнським Союзом Молодих Людей в авгусгі місяці 1921 року мали в маю місяці 1923 року 5969 учнів, які проживали не тільки в Росії, але в 35 краінах внього світу. На сих курнах здобувають науку, як напівграмотні учні, так і навіть люде, що вже мають вищу освіту, або студенти (22%), як 16-літні молодики так і старі вже люде.

Але далеко цікавійший приклад дає американське життя. Там заочна освіта так вкорінилась, що маються десятки таких шкіл, які називають там „Correspondence school". Одні з самих найменших курсів, згаданого вже вище американського Союзу Молодих Людей, які істнують в Ню Йорку, для людей, що говорять англійською мовою, мають пересічно 21.000 учнів на рік, персонал курсів наличує 256 чоловік, із яких 70 чоловік професорів. Але найбільш цікаве явище в заочній освіті, виявляє з себе безумовно школа заочної освіти в Скрентон, Па. Вона виявляє з себе величезне, цілком приватне, акційне товариство з капіталом в кілька міліонів долярів. Виникло воно з маленької газети для робітників, що звалась „Mines and Minerals" і виходила там-же в Скрентоні. Ся газета почала заочну освіту з невеличкого робітничого видавництва і розсилала свої книжечки, цілком практичного змісту своїм передплатникам. Довгий час робота була дрібна і нуждення. Так напр. за перший рік інтнування заснованої вже при видавництві школи, вона надбала всього 105 учнів, на другий рік вона се число потроїла, але вже через 5 літ заснування себто в 1895-ім році, школа мала 251.000 учнів, в 1911 році — 1,888.237 учнів. Звичайно, що сі цифри означають не число осіб, що вчилось, а число окремих предметів, на які записувались учні, але коли навіть приймити, що кождий учень за рік записався аж на 10 предметів, то й поділивши 1.888.237 на 10 будемо мати, що школа в 1911-ім році мала коло 200.000 учнів. За 20 літ свого істнування школа мала записи на окремі курси (предмети) цілих 15 міліонів, а число учнів за той же час було понад 5 і пів міліонів.

Характерно те, що ся школа має більше як 3000 всіляких професорів, їх асистентів, учителів і т. д. Школа має величезну власну друкарню, полатурню, майстерні для виробу всякого приладдя для навчання, колосальну бібліотеку, роскішні наукові лабораторії, кабінети і т. д. В числі своїх учнів вона має не тільки тих що проживають в Америці, але і проживаючих у всіх частях світа. Характерно, що для деяких предметів школа посилає своїм учням не тільки підручники, але і пластини для грамофону, і учневі треба тільки закласти в грамофон пластинку і він може прослухати всю лекцію. Навчання-ж мовам ведеться тим способом, що учневі надсилають фонограф, з якого учень не тільки може прослухати лекцію, але і проказати в фонограф свою відповідь і фонограф схопить на свої валки сю відповідь. Сі валки учень надсилає до школи, учитель вислухує відповідь учня з фонографа і проказує у фонограф поправки і знов одсилає учневі і т. д.

Як видно вже з сих кількох слів, треба якусь величезну користь людям приносити, треба чимсь дуже ретельно прислужитися і припасти до смаку, щоб мати в рік більше півтора міліона учнів, та ще і таких учнів, котрі і добрі гроші школі платять і працюють над наукою не за страх, а за совість. Безумовно, тут Американці схватили те, що я краз найпотрібніше людям. Кожний чоловік думає і дбає, щоб здобути якийсь засіб для поліпшення свойого життя. От такі засоби і дають сі школи своїм учням. Навчання їх глибоко практичне. Практичність, сама гола, сама допомагаюча в життевій боротьбі — се головна мета сих лекцій. Сі практичности в найбільшій степени може прислужитись наука, бо нема такої галузі роботи, якій би не допомогло навчання.

От через те-то в сих школах може здобути практичні знання не тільки той, хто хоче здати іспит за середню школу, чи спеціялізуватись в тій чи иншій складній галузі знання, але і всякий ремісник, всякий хлібороб, всякий робітник, що хоче наукою дійти до кращих засобів в своїй роботі. І характерно те, що в сих школах можна здобути не тільки такі науки, як напр. гімназійні, чи там електротехніка, торгівля, гірництво, право, архитектура і т. д., але вони мають курси і такі, як зробитись добрим локаєм, доброю швачкою і т. п. І не треба до сього іронічно відноситись, бо доволі тільки переглянути статистику курсів і побачити скільки напр. локаям, чи двірникам, що захотіли удосконалитись в свому ремеслі, на сих курсах, принесло таке навчання користь в формі поліпшення зарібку, в формі підвищення по службі і т. д., щоб замість іронії зявилось велике здивування, як високой практичности Американців, і які тай великій користі, що вони витягують з безоглядно широкого розповсюдження знання.

Отже безумовно, настала пора і нам використати сей метод. В наших малих обставинах він тепер може прислужитись більше ніж яка инша робота. В тому що заочна освіта глибоко практична по свойому змісту, що вона дає не журавля в небі, а синицю в руки, що се приступний для всіх спосіб одержати не теоритичні глибини, а потрібні для життя практичні засоби, — в сьому лежить найперше міцна підвалина для заочної освіти для нас Українців. Але ще більше значіння для нас може мати національний бік справи. Ніодна політична, чи громадська організація ніодна газета, чи журнал не можуть зібрати до одного жерела всіх тих найсильніших духом, всіх тих прагнучих і жизнездатних, всіх тих самодіяльних і з твердою волею кращих синів українського народу, які порозкидані не тільки по рідній землі, але і по всіх землях світа. Тільки таке журело практичного знання, яке може допомогти в життевій боротьбі, яке зразу-ж може і невеличку, але тверду зброю дати кождому, хто хоче і може боротись, перш за все, за своє власне краще життя, але не найде шляху, тільки таке журело може зібрати до себе найбільше число, найбільш сильних, що складуть скелет нашого народнього організму для дальшої боротьби.

В „Літописі" вхе подавалось, що в Берліні при „Українському Слові", відкриваються незабаром курси заочної освіти. Покищо іде організаційна робота і підготовка курсів, але навчання вже розпічнеться не пізніше як у половині місяця марта. Тимчасом будуть подаватись далі матеріяли про методику заочного навчання і пристосування його до наших потреб, а також всі відомости про курси, що відкриті будуть в першу чергу, і всі правила запису на курси, та способи навчання. Але вже тепер бажаю, щоб думка про сі курси як найширше розголошувалась, і щоб всі, хто цікавиться сею справою, також всі що хотіли би учитись на курсах, звертались до дирекції курсів, по адрес „Українського Слова". Всім, хто цікавиться сею справою, або хотів би прислужитися популяризації курсів, будуть надсилатися. друковані матеріяли щодо навчання на українських курсах заочної освіти і всі потрібні інформації.

Цілком категорично можна зазначити нарешті, що курси мають одно і єдине завдання — саме широке розповсюдження освіти і тільки тих галузів знання, які можуть служити практичними засобами в життевій боротьбі кождої людини. Ніяких инших цілей, чи то політичних, чи громадських, чи инших — курси абсолютно не мають. Освіта для самих широких мас нашого народу — це єдина мета курсів.

Проф. В. Коваль.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

VII. (1885—1890). (22)

Приїзд в Оерешори. — Зустріч і відносини з дядьком. — Моє господарювання. — Новий священик. — Сусіди: пани, підпанки й селяне. — Мошко.

(Писано в березні 1919 року в с. Славсько, в Карпатах, коло Лавочного, у свящ. О. Кочмарського.)

В маю місяці 1885 року приїхав я з жінкою й дитиною в Перешори. Дядько вислав за нами коні на ст. Мардаровку, але прийняв нас холодно, навіть з навмисною грубістю, щоб на перших же ступнях збити з позиції мою жінку, як би виявилося, що вона була панського виховання, мала якісь претензії бути поміщицею, панією. Він зустрів нас в свойому звичайному костюмі, тоб-то тільки в спідньому білі. Хоч як я попережав жінку про самодурство дядька, а ця стріча боляче вбілась в мою серці, мені було просто соромно за нього перед жінкою, а коли він привітавшись з нею сказав, що у нас в родині було вже одно „ледащо" з Полтавщини, натякаючи на чоловіка моєї тітки, Бачія, гіркого пияницю, то я до крайности обурився, але не промовив ні слова, щоб не озлобити дядька проти жінки. Далі він почав доводити жінці, що ми не „пани", а прості собі „хадзеї" і що їй доведеться не панувати, а працювати коло „хадзейства", бо мужики — нероби, злодії і коли за ними не наглядати, то вони й сорочку здеруть".

Дядько, як я вже казав, будучи на службі секретарем Дворянського Депутатського Зібрання в Херсоні, раз-у-раз брав собі відпустку на все літо і безвиїздно сидів у селі. Власне господарство провадив управитель Сакович, дуже досвідчений і трудящий старий чоловік, а дядько тільки заважав йому, бо з самого рання почичав випивати по чарці майже з кожним поважніщим робітником, якого зустрічав у дворі, і ввечері був уже добре на підпитку, а тоді починав чеплятися і до управителя і часом так чоловікові допікав, що той мусив йти з хати ночувати на тік, чи куди инде. Коли не було до кого чеплятись, то дядька часто нападав на мене і буквально отроював мені життя, але я, прикріплений поліційним доглядом, не міг нікуди виїхати з Перешор і мусив терпіти. Цілий день я старався бути в полі, коло господарства аби не бути з дядьком і не переносити всяких образ. На велику мій жаль, о. Василя Лопатинського, мого великого приятеля і учителя дитячих років, я вже не застав у Перешорах. Обтяжений великою кількістю дітей, на вчення яких в городі треба було багато грошей, він виклопотав собі парафію в передмісті г. Ананіїва, в якому були гімназії хлопяча й дівоча і де він дістав посаду законучителя (релігії), а тому діти його вчилися безплатно і жили вдома, в родині і тільки мусили щодня їздити до шкіл. Замість о. Василя в Перешорах був новий, хоч і симпатичний молодий священик, але він не міг замінити мені о. Василя, бо був мені чужий тай своїм світоглядом дуже різнився від мене, але про се я буду говорити далі.

Господарство в Перешорах провадилося велике: орало дванадцять волових плугів, по три парі волів в кожному, то було раз-у-раз коло сотні, та з півсотні бичні; дойлося 25—30 корів, то рогатої худоби було всього до двох сот штук; табун коней більш як півтори сотні штук; до тисячі овець, кодатих волошських, та з півсотні місцевої породи свиней. Завід коней, рогатої худоби та овець тягнувся з діда-прадіда, але провадився без всякої системи, без відповідного бракування та добирання, а через те потроху переводився і мало чим відріжнявся від селянського. Раз-у-раз на завід лишалося те, що при продажу бракувалося покупцям, або, лишившись сиротою, вигодувалося з рук і було відоме дядькові особисто, хоч би воно було найгіршого складу. Господарство провадилося теж старими, рутинними способами і дядько не дозволяв заводити ніякої новизни.

Нарешті скінчилося літо і дядько, відїзджаючи в Херсон, рішив, що я вже досить привчаївся до „хадзейства" і тому звільнив управителя і довірив мені все господарство. Коли управитель через якийсь час виїхав, то серце моє стиснулося, бо на мене спадала вся відвічальність перед дядьком за все його майно, за все господарство. Зиму я ще був спокійний душею, бо зимою, крім возки сіна з степу, ніяких робіт не було, а зимівля скотини провадилася давніми служащими по давно заведеному ладу. А коли наблизилась весна і підходив час сівби, то я страшенно турбувався, бо ще не знав де, що, як сіяти і по скільки, бо ніколи ранньою весною не бував на селі і я ще не проходив всіх сільсько-господарських робот по календарю за рік. Щоб не показувати того людям, я, поробивши зимою сусідам візити, позаписував собі поради що до сівби від старого досвідченого господаря Беседя Павловського і весною зідбув сівбу ще краще, як воно робилася за управителя Саковича. Коли в маю місяці я дістав лист від дядька, що він має незабаром приїхати, то в грудях у мене здушило, наче на мене впало щось тяжке; я сподівався від нього всяких причіпок, докорів, нотацій за невміння „хадзейнувати", за потурання селянам і робітникам, за неекономне (неощадне) росходування на поліпшення їхніх харчів і т. д. Найбільше я боявся того, що він буде напиватись, як звичайно, і гостро і грубо вичитувати мені за всяку дрібницю. Алє приїхавши і обїздивши всі посіви, дядько дуже похвалив їх і почав скаржитися на своє здоровля, на те, що лікарі заборонили йому вживати горілки. Посіви й лад в господарстві очевидно подобалися йому; особливо втішило його те, що я встаю ще далеко до сонця, раніще за нього; пив він тільки червоне вино, якого привіз цілу сотню пляшок; не впивався ним так, як горілкою і рідко бував підпилий, а значить і рідко виводив мене з терпіння. Місяців через два, коли вже було випито все вино, він почав говорити, що йому нема чого тут сидіти, що він літував по ті роки для того, щоб управитель не крав при продажу хліба та скотини, а тепер йому нема чого стерегти, то нема чого й нудитись тут; що йому далеко вигідніще і спокійніще жити в городі і з тим і виїхав у Херсон. Непомітно перебігло й літо за роботою, а роботи тої так було багато і така вона була, тяжка, що я просто знесилювався, бо треба раніще всіх встати і пізніще всіх лягти, цілий день були на ногах або в їзді на бігунках, ходючи й їздючи по господарству вдома або по степу. Але наскільки я втомлювався, худнув і знесилювався в робочу пору, настільки-ж я відпочивав зимою.

Я казав уже, що в Перешори я приїхав зданий під догляд поліції на пять років; мені невільно було виїхати з повіту нікуди без дозволу справника (начальника повіту), а найгірше було те, що до мене, мало не що тижня заїздив урядник освідомитись, чи я живий, чи здоровий і кожний раз випрохував або мішок (лантух, міх) пшениці, або вівса, або сіна і т. д. Ці візити нервували мене, обурювали, але я мусив їх терпіти мовчки, а коли я зачув бувало дзвінок пристава (начальник постерунку) який приїздив мало не що місяця, то я ввесь аж трусився від нервування. Характерно, що й досі почтовий дзвінок виводить мене з рівноваги. Щоб не мати ніякого діла ще й справником (начальником повіту) я нікуди не виїздив з Перешор цілих пять років; літом, як сказано, я працював до втоми, а зимою читав переважно сільськогосподарські часописі та книжки, яких багато передплачував.

(Дальше буде).

НОВА КАТОЛИЦЬКА СВЯТА
Катерина Емеріх.
(Від кореспондента „Свободи").

Римо-католицький календар збогатився імям одної нової преподобниці: Катерини Емеріх. У соті роковини її смерти, дня 9. лютого сего року, римська курія урочисто вписала це імя до книги мучеників і святих.

Хто така Катерина Емеріх і за які заслуги римо-католицька церква зробила її імя безсмертним? У книжочці празького католицького письменника Франца Спіраго, одобреній ватиканською цензурою, знаходимо про це дуже цікаві відомости.

Катерина Емеріх народилась дня 5. вересня 1774 року у вестфальськім селі Фламшен (Німеччина) у родині вбогого селянина. Як пята дитина, вона зпочатку не звертала на себе особливої уваги батьків. Але вже на пятім році життя вона почала оповідати, що їй показуються ріжні религійні та инші видіння. Це викликало незвичайне зацікавлення в цілій околиці.

Мала Катерина тільки чотирі місяці ходила до школи й не вивчилась ані читати, ані писати. Від свого 12. до 15. року вона пасла корови. Кілька літ вона потім училась шити, але через слабе здоровля була змушена на 21 році життя повернути до батьківської хати.

По кількох роках вона поступила на службу до органіста в одним сусіднім місточку. Коли органіст помер, Катерина разом з його дочкою була принята в августинський жіночий монастир у Дільмені, де вона виконувала ріжні другорядні праці. Незабаром Французи розвязали монастир, і Катерина опинилась без даху над головою. Довго вона блукала без притулку, поки над нею змилувався французький парох у Дільмені й приняв її до своєї господи. Було їй тоді 37 літ.

Коли помер і той французький парох, Катерину приняв до себе її довголітній сповідник, домініканський священик. По довгій недузі вона померла в його домі дня 9. лютого 1824 р.

Невідомо, чи її імя збереглося-б для світу, коли-б нею не зацікавився франкфуртський лікар Кристіян Брентано. Він кілька разів давав лікарські поради Катерині й розповів про цікаву слабу своєму братови, відомому письменникови Клеменсови Брентано. Клеменс на це поїхав р. 1818 до Дільмена й коли переконався, що Катерина дійсно не зовсім звичайна людина, оселився там і присвятив шість років свого життя виключно спостереженням над бувшою черницею.

Він тільки й робив, що випитував Катерину й записував її видіння. Так повстав відомий твір у трех томах: „Життя Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа, на основі видінь богоспасенної Ганни Катерини Емеріх, записане Клеменсом Брентано". Твір цей викликав велике заінтересовання, особливо в церковних кругах. Життя Ісуса описується тут, на основі виказів Катерини, багато де в чому зовсім не так, як воно описане в євангелії. Оповідається тут про деякі події, невідомі євангелистам, подаються нові подробиці про Палестину, про оточення Ісусове то-що.

Між иншим, Катерина описала дім, в якім мала прожити Мати Божа Марія останніх девять літ свого земного життя; дім той мав стояти на горі коло Ефезуса. Року 1892 туди було післано церковну комісію, яка дійсно знайшла на тій горі руїни дому, цілком подібного до описаного Катериною.

За свого життя Катерина дуже богато натерпілась од духовних достойників. Чутка про її видіння була дійшла до Риму, й мінстерський генеральний вікарій Дросте дістав приказ розслідити, чи нема тут якого обману. Дросте покликав лікарів і звелів їм не спускати ока з Катерини. Лікарі довго мучили бідну жінку, але врешті переконались, що їм тут нічого робити.

Нині Катерина Емеріх дочекалась заплати за свої терпіння.

Н. Н.

ЯК ВИГЛЯДАЄ БОЛЬШЕВИЦЬКА ПРЕСА

По тім, кілько і які часописи має народ, можна судити про його культурну висоту.

Большевики завсіди обіцювали ідеально досконалий лад — рівну для всіх найвисшу освіту, рівну працю, рівні вигоди. Все буде спеціяльне, отже нікому нічого не забракне, ніхто нікому не буде мати причини завидувати.

Але на ділі всі ті щедрі обіцянки видали дуже скупі овочі.

В „МекЛін Магазині" з 1-го лютого 1924 є стаття п. з. „Чорна невдача совітської преси", в якій переповідається зміст статті Леона Фарота, оповіщеної в французькім тижневику „Л'Ілюстрасіон" про большевицьку пресу. Ось що важнійше там читаємо.

Хоч майже всі большевицькі провідники були більше чи меньше журналістами, однакож звели цілу пресу так низько, як дальше не може бути. Економічні їх невдачі можна виправдувати браком знання економії, але не можна сказати того про пресу.

Преса за царських часів мала тільки свободи, що могла в значній мірі критикувати навіть уряд. Тоді все таки з преси можна було вгадувати політику і настрій читачів.

Нині про подібне нема і думки.

Большевики нищили давну пресу повільно. Найперше заборонили поміщувати оголошення, щоби часописи стратили часть доходу. Дальше наложили цензуру, а в цвітни 1918 р. припинили всі видавництва і забрали друкарні. І тоді почали видавати свої часописи.

Звіт пресової підкомісії в квітні 1923 р. (з перед року) подає такі цифри:

Всіх часописів на занятих большевиками землях виходило тоді 545.

На великі міста припадає з того 318, решта-ж на провінції.

Між усіми 545 часописами друкувалось російською мовою 470, а 75 припадає на инші мови.

Денних газет в великих містах було 128, а 47 на провінції.

А всі ті 545 газет друкувались в 1,882,000 примірниках. Коли розділити се число на 150 мільонів населення, то вийде, що в Росії заледви 72-ий чоловік читає часопис.

Зміст газет також не такий, як за царських часів. В кождім числі повно безконечних похвал большевицького ладу й уряду — а що сам уряд видає газети, то й сам себе хвалить. Що люде думають, того з газет не видно.

Крім друку є і малюнки, як в журналах, рівною тої самої якости. Зміст большевицький і футуристичний, малюнки футуристичні, або портрети передових большевиків. Видно з них глум переможців над переможеними, видно глум над самим людським життям. . .

НОВЕ ВИДАННЄ УКРАЇНСЬКИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ШТУК

Щоб заспокоїти пекучу потребу популярних театральних творів для аматорських театрів, зачала Книгарня Наукового Товариства імени Шевченка у Львові ще в 1921-ім році видавати Бібліотеку „Український Театр".

Брак подібної солідної бібліотеки відчувався у нас від давна й його тільки вчасти може заспокоїти „Театральна Бібліотека" Гануляка, бо в цю бібліотеку попало богато дечого такого, що загалом не повинно було друкуватися.

Книгарня НТШ задумала, як видно з дотеперішніх видань 13 томиків, пустити в світ або кращі твори наших ліпших драматургів, або річи, хоч слабші, але популярні й пошукувані. Крок Книгарні треба щиро привитати й особливо підчеркнути, що наміри сеї видавничої фірми було видання тих творів, що досі були в більших збірних виданнях і через те не підходили своєю ціною (н.пр. твори Т. Шевченка, Карпенка-Карого, М. Кропивницького і н.). Досі в бібліотеці „Український театр" появилися комедії І. Тобілевича: Мартин Боруля (ч. 1) і Розумний і Дурень (ч. 12), твори М. Кропивницького: Дай серцеві волю, заведе в неволю (2), Невольник (3), Пошились в дурні (13), драма Т. Шевченка: Назар Стодоля (4), опера Артемовського: Запорожець за Дунаєм, драми М. Старицького: Ой не ходи Грицю та на вечерниці (6), Б. Грінченка: Ясні зорі (7), Тогобочного: Жидівка вихрестка (8), Л. Манька: Нещасне кохання (9), оперета Квітки-Основяненка: Сватання на Гончарівці (10) і жарт М. Куриєби: Сейдки (11).

Усі книжечки видано чистенько. При деяких зазначено число розпорядку галицького уряду, яким річ дозволено виставити, при „Сватанню на Гончарівці" надруковано на кінці ще й список важніших дотеперішних видань для театральних вистав. На далі корисно було-б давати сценарій, а в списках творів зазначувати, які це видиться у подібних виданнях инших народів, кілько виступає чоловіків, кілько жінок.

(Літопис). З. К.